

מרדקליום דתי לשמרנות ולהסתגלות

בראותי כי גם פה החלו יסודי ועקרי הדת להתרופף וצעירי בני ישראל לא יכלו עמוד בקשרי המלחמה אשר להם מפנים ומאחור... גמרנו בלבנו, אני והרבנים הצדיקים שליט"א, אשר יעמדו בברית אתי, ואמרנו לא עת לחשות היא... לטכס עצה איך ובמה לקדם פני הרעה ולעצור בעד הזרם הנורא אשר יזרום כרוח אל ארבע פינות דתינו⁹⁶

התרסה קשה כלפי אורח החיים החסידי, ובמיוחד החינוך, בתקופה שבין שתי מלחמות העולם יצא רווקא מפרי עטו של אחד האדמו"רים, בעל ייחוס אבות, והוא ר' משה יחיאל אלימלך רבינוביץ מלוברטוב (Lubartów), נכדו של ר' יצחק יעקב מביאלא⁹⁷, שנולד בשנת 1895 ונספה בגזרות ת"ש-תש"ה. אדמו"ר זה, תחילה ישב בוורשה ומשם הפיץ חוברות רבות, רובן בשם "מי אמר" (ראשי תיבות: משה יחיאל אלימלך רבינוביץ)⁹⁸, שבהן תבע לפתוח את מערכי החינוך החסידי לצורכי הזמן, לא להתכווץ בסדרי החינוך ובתכניהם הישנים. בשנת 1930 אחרי מות אביו, ר' נתן דוד מפארצנה, יצא ללוברטוב למלא את מקומו, ומאז לא מצאתי יותר דברים מפרי עטו. בחוברות האמורות האשים את החסידים שבימיו, כי לא זו בלבד שפנו "עורף לפשטות דרך התורה ולנתיב האמת", אלא ש"גם ענין זה שתיקנו לנו הבעש"ט לקחנו בידים מלולכות... וכלבוש רוע המידות אנו מלבישים את דרך הבעש"ט"⁹⁹. לדיו, החסידות האמיתית אינה ריקודים, שתיית משקאות חריפים, התעטפות בטליתות ארוכות "ובכזיונות לאחרים" הנקוטים בידי חסידים רבים, שחסידותם משמשת להם כסות לחיי בטלה "בלא תורה ויראה, ובפרט בלתי שום מדה טובה". את דרכם המעוותת הם מנחילים לבניהם אחריהם¹⁰⁰. הוא תבע בחוברות אלו לא להחניק את חדוות הנעורים מנערי ישראל, ובלשוננו, "ולא למעט את בחינת הנערות", כפי שלראבוננו "נהוג בזמנינו", ש"חפצים לעשותם לזקנים תשושי כוח"¹⁰¹. אמת, "הכל לשם שמים", אך אסור לשם כך להשתית את חינוכם של בני

96 ראה, משה שנפלד ויחזקאל רוטנברג (עורכים), מקאטוביץ עד ירושלים – אגודת ישראל בתמונות ומסמכים, תל-אביב תשי"ד, עמ' 35.

97 ראה עליו בתוך חיבורו "עבודת הלב... יצא לאור בפולניה בשנת תרפ"ז וכעת יצא מחדש בצירוף תולדות של המחבר... המו"ל דוד מתת' רבינוביץ בן... אדמו"ר שליט"א מביאלא", בני-ברק תשל"ז.

98 ואלה חיבוריו: קונטרסיו, שמצאתים בגנזי הספרים של הספרייה הלאומית בירושלים: אמרי טל, ורשה תרפ"ח: אמת ושלום אהבו, ורשה תרפ"ז: ויאמר משה על התורה, ווארשא תרפ"ז: ויאמר משה על משלי, ווארשא תר"ץ: וידבר משה, Warszawa, הקדמה תרע"ז: מאמר המדות (תרפ"ח לערך): מחשבות מאירות...: עבודת הלב... תרפ"ח: שמירת הדעת, תרפ"ז.

99 מאמר המדות, עמ' 20.

100 שם, עמ' 22.

101 עבודת הלב, סימן יז.

התבדלות מאומות העולם והסתגרות

הנעורים על תורה בלבד ללא דרך ארץ, שהרי "אין בור ירא חטא... ולא עם הארץ חסיד"¹⁰². אף-על-פי שכמה מאמרי חז"ל קושרים כתרים למלאכה "וכמה תנאים ואמוראים היו בעלי אומנויות", מרחיקים בעלי התורה את בעלי המלאכה מהתורה ודרכיה עליידי שמתנכרים להם; בעלי התורה "הוכו בסנוורים כמו הגבירים ובעלי בתים", המתאכזרים לעובדי כפיים ומזלזלים בכבודם¹⁰³. לדעת האדמו"ר מלוברשוב, התיבה "אמת" היא ראשי התיבות "אמונה, מלאכה, תורה". המלאכה משוכחת היא משום ש"אמת עמה", ואילו על פתחם של עיסוקים אחרים רובץ השקר, כגון הרבנות שבעליה חייבים לעשות את רצונם של תקיפי הקהל, ואם עוסק אדם "במסחר – הרי רובו שקרים"¹⁰⁴.

במקום אחר בחוברתו, מדבר האדמו"ר מלוברשוב בגנות "החסידים שוטים והיראים כסילים", שהקימו "דור רשע". חכמינו הקדמונים הורו לנו ללמד את בנינו אומנות המפרנסת את בעליה, ואילו החסידים השוטים מרחיקים בניהם "מכל חכמה ומדע". הם "מפטמים לבנותיהם בתורה וחכמה ולשונות שונות ומיני זמר", אך אוסרים על בניהם ללמוד את שפת המדינה. ולא זו בלבד, אלא אף את שפת עמם אינם יודעים כראוי, ואף "רעת התורה לא ידעו כאמתתה" מחמת סדר הלימוד המקולקל, כפי שידוע "לכל הרואה כת היראים והחסידים בדור הזה"¹⁰⁵.

מן הדין להטעים, כי אף-על-פי שביקורתו של האדמו"ר מלוברשוב לא הייתה חזוין נפרץ אצל החסידים, הרי משתבצת היא היטב בהלכי הרוח החדשים שנשבו במחנותיהם, ובמיוחד בגלישתם של כמה מראשי החסידות אל הזרמים הדתיים החדשים ביהדות¹⁰⁶.

102 שם, שם.

103 וידבר משה, עמ' 82.

104 אמת ושלום אהבו, עמ' 30, סימן קב.

105 עבודת הלב, סימן ג.

106 ראה י' אלפסי, החסידות ושיבת ציון, עמ' 61–66, 132–141.